

INGRID BOSSELDAL

Skillnad mellan ideal och praktik i förälskelsen

Det finns en tydlig diskrepans mellan idealbilden av förälskelse och de egna erfarenheterna. Samtidigt märks en skillnad mellan kvinnors och mäns förväntningar. Hon väntar på att han ska ta initiativet, och även fortsättningsvis är det han som sätter upp ramarna för relationen. Hon anpassar sig utan att han ens är medveten om det.

Många och långa brev, tusentals dagbokssidor och eviga samtal med väninnor. Alla bär de sitt tydliga vittnesbörd: i mina och väninnornas liv har förälskelse och kärlek varit centrala teman. Vem vi tyckt oss vara, hur vi känt oss och vad vi gjort har ofta verkat hänga intimt samman med känslorna för honom (för det har det oftast varit) i hans många skiftande skepnader.

Statsvetaren Anna G Jónasdóttir och sociologerna Hanne Haavind och Carin Holmberg är några av de forskare som har diskuterat betydelsen av att studera kärlek och det heterosexuella parförhållandet för att få en ökad förståelse för hur patriarkatet reproduceras. Trots att det saknas formella hinder för jämställdhet i de skandinaviska länderna är både samhället och det heterosexuella parförhållandet fortfarande strukturerat utifrån manlig överordning och kvinnlig underordning. En viktig orsak till detta är, menar de, att det är i kärleksförhållandet som mannen och kvinnan får sina könsidentiteter bekräftade.

Jónasdóttir menar att mötet mellan könen i ett parförhållande är ett möte mellan kvinnor som socio-sexuella varelser och män som personliga auktoriteter.¹ Kvinnorna erbjuder männen sin kärlek (love-power) i utbyte mot att bli sociosexuellt bekräftade. Och männen använder sig av denna kärlek (som Jónasdóttir ser som en socialt producerad kraft) för att bibehålla sina positioner i den offentliga sfären.

Haavind menar som Jónasdóttir att den som studerar parförhållanden kommer att finna patriarkala mönster.² Men eftersom sociala

skillnader baserade på kön idag uppfattas som illegitima så ligger dessa mönster inte i öppen dager.

Den maskulina dominansen och den feminina underordningen har bytt namn och blivit osynlig. Nu heter det kärlek, val, enighet, lojalitet, nödvändighet, trivsel, logik, osv.³

Enligt Haavind ser kvinnan på förhållandet utifrån sin underordnade position. Hon uppfattar inte, till skillnad från mannen, kärlek som något som gör henne försvagad och till slav under sin natur, utan som att hon uppnått målet med förhållandet. Hon har, som Jónasdóttir uttrycker det, blivit sociosexuellt bekräftad. Att sköta den dagliga servicen, erbjuda honom "love-power", ser kvinnan inte, enligt Haavind, som en påtvingad plikt utan som något hon gör för att kärleksförhållandet ska kunna realiseras.

Vilka sociala mekanismer som upprätthåller den hierarkiska könsordningen inom unga jämställda par är något som Carin Holmberg har studerat empiriskt.⁴ Hon har då funnit att kvinnor och mäns sätt att visa kärlek är köns-specifikt och att det inte går att skilja från de hierarkiska skillnader som finns mellan kvinnor och män i samhället. De processer som konstruerar kön och makt i en parrelation kan svårigen skiljas "från det som är parrelationens grundval – det som kallas kärlek".⁵

I min egen studie har jag undersökt en del av detta som kallas kärlek, nämligen förälskelse.⁶ Härigenom har jag, till skillnad från

Holmberg, kunnat undersöka hur den manliga överordningen och den kvinnliga underordningen i relationen grundläggs – och osynliggörs – redan *innan* de konstituerat ett parförhållande.

Jag har dessutom kompletterat Holmberg och Haavinds interaktionistiska perspektiv, med människors föreställningar om förälskelse.

För den enskilde individen är förälskelsen en unik känsla, omfattande en person som också den upplevs som unik. Samtidigt är förälskelse en förutsättning för vår samhälleliga föreställning om kärlek och familjebildning. Mellan detta samhällsideal och den förälskade individens 'unika' känsla är det omöjligt att dra en gräns, eftersom individen tolkar sin upplevelse med hjälp av de föreställningar som finns på det samhälleliga planet. Fanns det inte någon samhällelig föreställning om förälskelse, skulle det sannolikt inte heller finnas några människor som påstod sig vara förälskade.⁷

Att både studera människors föreställningar om och upplevelser av förälskelse blev för mig ett sätt att studera samspelet mellan kärleksideologi och praktik. Ett viktigt syfte var dessutom att undersöka om män och kvinnor föreställer sig och upplever förälskelse på olika sätt och vilken betydelse detta i så fall kan få för deras sätt att förhålla sig till varandra när de blir förälskade.

Skillnad mellan ideal och verklighet

De personer som jag intervjuade fick inledningsvis välja en eller ett par förälskelser i sina liv och beskriva dem så detaljerat som möjligt.⁸ Först därefter förde vi en mer generell diskussion.

Syftet med uppläggningsen var att förhindra förutfattade meningar. Jag tänkte att om informanterna först mot slutet av intervjun fick definiera vad de menade med förälskelse, så skulle de kunna ge en bredare bild, baserad också på det de berättat. Så blev det dock inte. Istället gav de, så fort de fick möjlighet att lämna det självupplevda, uttryck för en mycket positivt färgad idealbild av förälskelse; en

sorts utopi. Och det uppstod alltså en tydlig diskrepans mellan deras beskrivning av förälskelse; idealbilden; och deras personliga erfarenheter.

De egna upplevelserna var mer komplexa än idealbilden och innehöll inte bara det i rosenrött målade begynnelsestadiet utan också mörkare perioder av tvivel och oro samt konflikter och krav på kompromisser.⁹ Informanterna gjorde ingen tydlig distinktion mellan dessa perioder utan beskrev allt som förälskelse. Det fanns inte heller någon linjär utveckling från den ena känslan och upplevelsen till den andra. Istället verkar de olika "faserna" ha existerat mer eller mindre parallellt.

Känslomässig jämlikhet i idealbilden av förälskelse

Alla intervjupersoner talar utan att tveka om förälskelse som något som skiljer sig från andra känslor. De säger sig också ha varit förälskade en, flera eller många gånger i sina liv. För att uttrycka kvalitativa nyanser av känslor använder de tre olika begrepp – att vara intresserad av, förälskad alternativt kär i eller att älska någon. Intresse beskrivs som positiva fantasier, oftast ensidiga. Förälskelse som något mer intensivt och i en person man har en relation till. Kärlek, slutligen, som det som förälskelsen ibland kan övergå i; något mer vardagsbaserat och utan den starka idealiseringen av den andra.¹⁰

Uppdelningen i tre olika begrepp tolkar jag som ett uttryck för hur idealföreställningen byggs upp. Det som inte överensstämmer med bilden av förälskelse kallas för något annat, för intresse eller kärlek.

Förälskelse i sin ideala form framställs som en extraordinär positiv *känsla* – en kick, en berusning, en stark bekräftelse av det egna jaget – och ett extraordinärt positivt *tillstånd* – ett uppslukande möte mellan två människor. I denna ideala form är förälskelsen ömsesidig. Den är ett möte mellan två människor som går upp i varandra och upplever en total tillit. Det allra mest framträdande draget i informanternas idealbild är att förälskelse inte hör vardagen till.

Det är inte det här som många dagar går åt till i människors liv; att jobba, äta, sova, prata, handla. Förälskelse är nånting upplyft, nåt speciellt. (Madeleine)

Detta påverkar också upplevelsen av vardagen och av sådant som tidigare värderats högt. Allt utom förälskelsen blir sekundärt. När det förälskade paret är skilt åt är både kvinnan och mannen helt uppfyllda av drömmar om den andra och när de är tillsammans manifesterar de gärna det extraordinära genom att göra ovanliga saker, som till exempel att dricka champagne till frukost.

I form av idealbilden är förälskelse ett mål i sig. Samtidigt visar graderingen av känslor att intervjupersonerna ser förälskelse som ett led i en process. Utvecklingen in i ett parförhållande förväntas ske genom att känslorna successivt förändras.

Både kvinnor och män definierar förälskelse på ungefär samma sätt. Men när de framhåller vad som är särskilt positivt utprädat könsskillnader. Kvinnorna lyfter i högre grad fram de känslor som rör samhörigheten medan männen betonar sina drömmar och fantasier om den de är förälskade i.

I informanternas idealbild finns det drag av det kärleksideal, "sammanflödande kärlek", som enligt Anthony Giddens är på väg att tränga undan det tidigare romantiska kärleksidealet.¹¹ Sökandet efter en speciell *person* håller på att ersättas av sökandet efter en speciell *relation* baserad på ömsesidig närhet, där både man och kvinna, inte längre bara kvinnan, vårdar kärleken och öppnar sig för varandra och där intimitet och jämlikhet i det känslomässiga givandet och tagandet är en förutsättning.¹²

Min undersökning visar att parterna inte bara tolkar varandra och relationen utifrån en könslig tolkningsram, så som Haavind och Holmberg menar, utan också utifrån sin idealbild av förälskelse. Parförhållandet blir då inte bara det sätt på vilket de kan få sin könsidentitet bekräftad, utan också en del av drömmen om det förälskade idealtillståndet. Ett ideal som i sin tur – inledningsvis – definierar känslan.

Och i den här förälskelsen så började det väldigt positivt. Jag gick då i nästan en och en halv månad i en ständig lyckokänsla. Vad jag än gjorde – om jag så skulle tenta statistik på statsvetenskapliga institutionen... och det var fantastiskt. För då kändes det; just här och nu, där jag är, är det bäst att vara, för jag är den här känslan. (Paula)

Männen förväntas ta initiativet

Bilden av förälskelse är alltså likartad hos både kvinnor och män. När de lämnar denna mer abstrakta diskurs och istället konkret diskuterar interaktionen mellan sig och sin partner är det dock inte längre möjligt att bortse från kön.

Enligt informanterna är det fortfarande mannen som förväntas ta det "första steget". Det är han som ska ringa och bjuda på middag och ta den första fysiska kontakten. "Jag skulle aldrig få för mig att be om telefonnummer eller nåt sånt", säger Helena.

Att jag vill liksom inte jaga honom. Jag vill känna den säkerheten att om han hör av sig, så vet jag att han är intresserad.

Även männen känner att de förväntas ta initiativet. Men det gör de bara om de fått något sorts tecken.

...dom /*kvinnorna*/ tar initiativ vid första kontakten, därför att jag blir inte intresserad av nån som är avspisande. Så där har man /*dis hon*/ kanske tagit ett första steg och det där telefonsamtalet /*som han ringer*/ är snarare andra steget. (Mats).

Kvinnornas berättelser ger stöd för den uppfattningen:

...ofta har jag väl känt att det har varit jag som har fått lägga fram situationen i alla fall. Bädda för det. Men, det är rätt känsligt det där. Ibland får man ju försöka se till att det ändå är mannen som tror att det är han som tagit initiativet. (Paula)

Andra berättar hur de planerar och lägger upp strategier, bland annat för hur de ska råka stöta på mannen de är intresserade av, och för att alltid finnas tillgängliga om han skulle ringa eller komma förbi.

Illustration: Christina Alvner

Under ytan spelas alltså ett spel där både man och kvinna med mer eller mindre subtila medel meddelar ett intresse för varandra. Hon kan vara aktiv genom att iscensätta den situation där mannen förväntas agera, men hon agerar inte öppet utan ser till att finnas tillgänglig när han tar det första steget.

Kvinnorna känner sig osäkra och männen instängda

Intervjupersonerna beskriver den allra första tiden av förälskelse som övervägande positiv. Efterhand har det dock tillkommit olika typer av problem.

Idealbilden förutsätter att förälskelsen är ömsesidig och jämlik och att både kvinnan och mannen i samma grad vill ge sig hän. När föreställningen inte överensstämmer med verkligheten kommer känslor av oro och maktlöshet. Det gäller i synnerhet kvinnorna. De berättar att osäkerheten skapar tårar, ångest och vanföreställningar. Madeleine avslöjar t ex att hon ständigt ifrågasatte motiven och känslorna hos mannen hon var förälskad i:

Jag var hemsk. Fruktansvärd. /.../ Jag kunde inte få nog med bekräftelser, kändes det som, för att jag skulle kunna tro på att han var kär i just mig och ville ha mig för att jag var jag och allt det här.

Åsa säger att förälskelse är "det mest farliga man kan utsätta sig för".

Man är ju oerhört känslig. /.../ Detaljer får sån betydelse: är han inte glad just då så känns det som om det är mig det är fel på. Man blir så där självrannsokande också. Och ... nej, det är verkligen livsfarligt att vara förälskad. /.../ ... man öppnar sig för nån som man inte riktigt känner och som man väntar sig nån... och det sen inte lunkar och man sen inte blir förstörd. Det är oerhört jobbigt.

Flera män berättar istället om känslor av instängdhet och rädsla för att tappa kontrollen över sina liv.

Vad jag är rädd för är att jag ska behöva välja ifrån nu. För det liv jag lever nu trivs jag utmärkt med. Jag kan sova när jag vill och äta när jag vill och resa om jag vill. Och jag är inte trött på det än. Det är nåt som jag tycker är så behagligt, att det skulle krä-

vas en jävligt stark förälskelse för att jag skulle ge upp det frivilligt. Jag önskar det blev så /.../ det är fantastiskt att vara förälskad, så det vill jag mer än gärna. Men samtidigt ... i dag är jag på ett helt annat sätt medveten om mina känslor. (Mats).

Det gemensamma projektet

Alla berättade om förälskelser som lett till längre eller kortare förhållanden. Det har alltså handlat om en övergång från "ensamhet" till "tvåsamhet", vilket innebär att organiseringen av vardagen och planeringen inför framtiden nu ska sammanjämkas med den andra. Två individuella projekt ska samordnas inom ett gemensamt.

Enligt Margareta Hydén pågår det en ständig interaktion mellan det gemensamma projektet och parternas individuella projekt, där det gemensamma inledningsvis får större betydelse än de individuella.

During the uniting phase, the two parties are required to abandon some of their individuality in the name of joint action. The individuals may later be compelled to give up a part of this union – this time, in the name of individuality.¹³

De kvinnliga informanterna i min undersökning ger många exempel på förälskelser där de satt sina vardagsrutiner ur spel, bland annat för att alltid finnas tillgänglig om mannen velat få tag på dem. På klassiskt manér har de suttit och väntat vid telefonen och undvikit att bestämma något med någon annan för att inte riskera att vara upptagen när han vill träffas. Synnöve säger t ex att hon i stort anpassade sig efter mannens önskemål. Om hon hade något inbokat en kväll när han föreslog att de skulle ses, så tänkte hon att...

...det var kanske inte så viktigt att jag principiellt måste ha kvar det. Jag kunde göra det nån annan dag. Och det tror jag att det gjorde jag nog hela tiden i större utsträckning än han då.

Något liknande uttrycker Kristina:

...jag förlorade mig själv rätt mycket. Jag gav upp jävligt mycket. Inte så mycket som jag kan peka på så där, men jag gav upp jävligt mycket för att genomföra det här.

Även i männens berättelser finns exempel på hur de åsidosatt vardagliga göromål och intressen. Men de kompromissar inte på samma sätt som kvinnorna.

Männen verkar dessutom lämna det extraordinära förälskade tillståndet tidigare än kvinnorna för att kunna återuppta egna aktiviteter. Eftersom männen inledningsvis har haft initiativet tycker inte kvinnorna att de kan säga att de vill träffa honom oftare. De är rädda för att framstå som efterhängsna. När han inte ringer eller kommer lika ofta som förut blir de besvikna.

..det var nog det jobbigaste jag varit med om på många år. Fy fan när jag bara gick där och väntade på telefonen. Jag gick där och gjorde ingenting och var så uppfylld. Och det berodde på att jag var så osäker. Så kändes det inte dom första veckorna, när man kände sig säker på...inte säker, men när man ändå visste att han hör av sig sen. Utan det var sen det här att man inte visste var man hade honom då nästan. (Helena)

Kvinnorna beskriver hur de försökt fortsätta leva i idealbilden av förälskelse, samtidigt som den skiljer sig alltmer från verkligheten. Konsekvensen blir att de många gånger gör ännu färre saker utanför förhållandet än tidigare och i än högre utsträckning sitter hemma och väntar vid telefonen.

Detta menar jag också kan förklara de könskillnader som finns mellan vad informanterna betonade som positivt och negativt i en förälskelse, dvs varför kvinnorna är mer relationsorienterade och pratar om det de kan göra tillsammans med sin partner, medan männen också ser åtskillnaden som något positivt; som en stund att drömma och fantisera. Lite hårdraget skulle olikheterna kunna förklaras med att åtskillnaden och drömmandet blir positivt för männen eftersom de inte behöver avboka saker för att träffa kvinnan. De kan njuta av sina fantasier om henne så länge det känns bra och sedan, när längtan blir för stark, lyfta telefonluren och föreslå en träff. De har alltså en viss kontroll över händelseutvecklingen, vilket kvinnorna känner att de saknar.

Konflikten mellan ideal och praktik är följaktligen inte lika påtaglig för männen.

Männen sätter upp ramarna för relationen

Under intervjuerna och i samband med analysen av dem har jag försökt förstå interaktionen mellan de två förälskade och mellan deras individuella respektive gemensamma projekt. Det har jag gjort genom att särskilt lyssna efter hur de beskriver den andra, vilka förändringar de, som en konsekvens av förälskelsen och parrelationen, säger sig ha genomfört i sina liv respektive avkrävt den andra att göra, om och hur de påverkade varandra, vad de i efterhand är förvånade över eller ångrar samt vilka erfarenheter de säger sig ha dragit av förälskelsen och förhållandets inledning.

Det handlar då inte bara om vad informanterna berättar, utan också om hur de berättar det.¹⁴

Hanne Haavind uppmanar oss att söka efter mönster som är vanliga i många parförhållanden.¹⁵ På så vis blir det möjligt att avslöja att handlingar och livsval som individerna framställer som unika och rationella i själva verket bygger på manlig överordning och kvinnlig underordning. Hon anser att den som söker mönster i kvinnors och mäns agerande bör koncentrera sig på samspelet och inte på abstrakta jämförelser. Det har också varit min strävan, även om jag här lyfter fram just skillnaderna mellan kvinnornas och männens erfarenheter och sätt att resonera. Av utrymmesskäl kan jag inte redogöra för alla berättelser, utan exemplifierar med Åsa och Stefans historier.

Åsa berättar om sin hittills enda pojkvän. Han var den första man som hon varit intresserad av som velat träffa henne igen.

De lär känna varandra på försommaren och upplever en förälskad sommar tillsammans. Redan innan de träffas är det bestämt att han ska flytta till en annan del av Sverige på hösten, vilket han också gör. Åsa säger att detta håller honom tillbaka i relationen till henne. Han ville bli inte utåt visa att de var tillsammans, vilket hon fann sig i trots att hon egentligen öppet ville få visa sin kärlek och samhörighet med honom.

Det blev på hans villkor. Jag fick liksom inte vara tillsammans. /—/... när vi träffade folk så var det inte självklart att vi var ett par utan det var snarare så att vi...på honom var det som om vi var kompisar eller så.

När hon berättar att deras förhållande inte skulle fortsätta till hösten säger hon att det "var väl självklart tyckte han och det tyckte väl jag också...men det tyckte jag inte alls var självklart". Det är ett tydligt exempel på skillnaden mellan vad hon sa till honom och vad hon egentligen kände.

När han flyttar finns inget uttalat mellan dem om fortsättningen. Han vill inte komma till Malmö och hälsa på, vilket hon försvarar med att han hade ont om pengar och var deprimerad. Han avstyr också hennes besök flera gånger. De inställs, enligt Åsa, bryskt och med kort varsel.

Deras "förhållande" fortsätter ändå under ett och ett halvt år. Under långa perioder träffas de inte alls, men vid några tillfällen kommer han och hälsar på. De bildar åter, för en kortare tid, ett förälskat par.

Åsa ger en mycket motsägelsefull beskrivning av mannen. Dels berättar hon om alla gånger han sårat henne, dels försvarar hon honom med att han haft det svårt och säger att han i grund och botten är en rak och ärlig person. Mot slutet av intervjun ger hon uttryck för sin kluvenhet:

Nu, när jag berättar om honom så låter allt så himla kasst men /.../ jag har faktiskt frågat mig själv, vad är det egentligen som jag tycker om hos honom, eftersom det är rätt mycket som jag inte tycker om. Rent hur han ser ut och hans röst – den gillar jag ju väldigt mycket. Och...ja, så kommer såna där: han är en god far – men samtidigt, inget av det har ju riktigt med mig att göra. Eller – jo, han har humor och han bryr sig om såna som är svaga. Jo, det finns mycket med honom som jag tycker om. Han är också en otroligt ärlig människa.

Det som är typiskt inte bara i Åsas berättelse är att kvinnorna låter männen sätta upp ramar för relationen. Trots att de i flera fall inte varit nöjda med relationen verkar de ändå bara i begränsad utsträckning ha uttalat några direkta önskemål eller krav. Initiativet i relationen har legat hos männen.

Kvinnorna beskriver männen genom att jämföra dem med sig själva. De konstaterar att de inte hade samma behov av att prata som han, var gladare, sämre på att argumentera, mer kompromissvilliga eller inte lika bestämda. De hade inte lika fasta rutiner eller krävde för mycket bekräftelse.

Kvinnorna är försiktiga med att uttrycka sig nedvärderande om männen. I den mån de anför klagomål så skyndar de att själva ta på sig skulden, skylla på att han var deprimerad eller bara bagatellisera problemet. Deras beskrivningar är fyllda av rollövertaganden och identifikation med det manliga perspektivet. Männen beskriver likartade situationer, men ur en annan synvinkel.

Stefan berättar om en förälskelse han upplevde i tjugooårsåldern. Han skildrar sin flickvän som "försiktig och oerfaren" och att "hon ville tramsa runt med sina tjejkompisar". Han tyckte inte att hon var tillräckligt seriös med förhållandet, vilket han också sa åt henne.

Hon kunde inte fortsätta göra exakt som hon ville /.../ Det är en förhandlingssituation och en anpassning som måste ske i ett förhållande som hon nog inte riktigt kände till där i början.

Inledningsvis var det hon som avgjorde formerna för deras relation, men efterhand blev det mer och mer han som bestämde. I början var hon ofta tillsammans med sina väninnor, men när hon hade flyttat till honom i Skåne gick hon helt upp i deras relation.

Efter ett drygt år tog det slut. Under ett par års tid bodde hon i en annan stad. Han berättar att han under den tiden sårade henne djupt:

Det var väl det här att jag kom hem till henne och så pratade vi med varandra och så låg vi med varann sen kanske och sen gick jag därifrån. Det var kanske ett visst utnyttjande från min sida, som jag inte visste om då. Jag trodde vi båda var med på det. Jag trodde att vi både vill ha de här, bara ligga med varandra i princip. Men att hon ville inte riktigt det. Jag tror att hon ville bli ihop med mig där.

Efter ett par år tog de upp förhållandet igen och nu bor de tillsammans. Stefan säger att han aldrig varit så förälskad i henne som när

de bestämde sig för att börja om på nytt. En viktig orsak var att han insåg att hon var hans bästa vän. Samtidigt menar han att den tid de inte var tillsammans var viktig för honom. Han hade behövt få vara "fri ett tag och leka rommen" av sig.

Stefan är inte unik. Männén i undersökningen verkar inte ha ifrågasatt sin rätt att förma flickvännen och förhållandet utifrån sin egen vilja. Några större kompromisser med flickvännernas önskemål beskriver de heller inte. De verkar överhuvudtaget inte ha upplevt den spänning mellan egna förväntningar och partnrens, som kvinnorna ger uttryck för. När männen beskriver sina flickvänner påpekar de gärna sådant som de ville ändra på:

Ja, man tolererar mycket mer i början, sånt som man egentligen är känslig för. Som man normalt är känslig för. Men man tänker att det där kan jag säkert ändra på. (Lars)

Männen växlar inte perspektiv på samma sätt som kvinnorna. I synnerhet verkar de inte ha reflekterat så mycket över hur kvinnorna uppfattat dem i början av förhållandet. De blir förvånade över flickvännens reaktioner och önskar att hon mer tydligt sagt hur hon ville ha det.

Margareta Hydén nämner tillit, omsorg och makt som viktiga faktorer för en äkten-skaplig relation.¹⁶ Enligt mina berättelser har kvinnorna upplevt mindre tillit än männen samtidigt som de erbjudit större omsorg. Här finns också ett mönster av asymmetriskt roll-övertagande där män har makten att definiera vad som är rätt och fel, och där kvinnorna anpassat sig utan att pojkvännen uttryckligen begärt det eller ens varit medvetna om att kvinnorna gjort det.¹⁷

Självklart för männen att ställa krav och påverka

Några av kvinnorna ångrar att de inte ställt tillräckligt tydliga krav på männen. Samtidigt ångrar flera av dem att de ställt för stora krav.¹⁸

Vid första anblicken ser det ut som en paradox, men det är det inte om man i stället tol-

kar det som ett uttryck för att kvinnorna växlar mellan sitt eget perspektiv och mannens.

De kan se att de många gånger satt relationen och mannen före sig själva och sina egna önskemål. Men om de betraktar förhållandet ur mannens perspektiv tycker de att de haft överdrivna krav på uppmärksamhet. I några fall misstänker de att de pressade mannen för hårt, vilket bör sättas i relation till deras föreställningar om att en kvinna inte får uttala öppna förväntningar på en partner.

Helena säger att "istället för att jag då kanske hade varit kall några månader eller nån månad eller så, så började jag ställa krav. Också att jag började så att säga ... bli sur när vi inte kunde träffas". Dessa krav tror hon ledde till att pojkvännen drog sig undan, eftersom han ännu inte var riktigt färdig med ett tidigare förhållande. När hon diskuterar relationen mer utifrån sitt eget perspektiv försvarar hon sig med att han tidigare hade gett signaler om att de skulle träffas ofta och att hon så gärna velat att deras förhållande skulle bli mer etablerat. Om sitt eviga väntande vid telefonen säger hon att "det retar mig fortfarande", men att hon förmodligen skulle göra likadant igen.

Åsa säger att när hon någon gång gav uttryck för sin besvikelse över att det var pojkvännen som bestämde när, var och om de skulle träffas, så tog han antingen väldigt illa vid sig eller talade om att hon hade orimliga förväntningar på honom. Enda möjligheten att fortsätta förhållandet var, enligt Åsa, att inte pressa honom.

Oavsett om kvinnorna menar att de drev männen från sig genom att ställa krav som dessa inte ville eller kunde leva upp till, så ifrågasätter de sin egen rätt att formulera krav.

När männen talar om sådant de ångrar så beskriver de andra motsättningar. De befinner sig i en slags manlig paradox. Eftersom de inte har gjort några perspektivskiften har de inte kunnat förutse flickvännens önskemål – i synnerhet som hon inte givit uttryck för några sådana. Följaktligen har de haft svårt att förstå hennes missnöje.

Stefan och Lars ångrar att de gjort sina flickvänner illa genom att ha försökt förändra

dem eller själv prioriterat annat före förhållandet. De säger att de inte förstod att de sårade dem.

Mats och Ulf ångrar att de inte avslutade sina relationer tidigare än de gjorde. Mats på grund av att flickvännen var missnöjd men inte ville säga vad det var som var fel och Ulf på grund av att han kände sig instängd i förhållandet. Ulf tycker inte att han ställde några krav utan menar att det var flickvännen som bestämde:

Ja, det kan jag ju säga att hon har ju mycket mer regler. Jag får inte göra nånting i stort sett, då svarar hon med att bli sur, medan hon i stort sett får göra vad som helst mot mig.

Trots det bitvis heterogena intrycket inom könen finns uppenbara skillnader mellan könen. Männens gör få perspektivskiften. De ser på flickvännen, sig själva och förhållandet ur sitt eget perspektiv. Några av dem beklagar att de inte kunnat se med kvinnornas ögon.

...jag tror det var mycket att hon tyckte att hon fanns inte. Och jag hade inte tänkt på den där grejen. "Du får säga till. Jag kan inte alltid ... Jag kan inte känna dina tankar." (Ulf)

Männens kommenterar i mycket ringa omfattning hur de tror att flickvännerna uppfattat dem och de använder inte sådana uttryck som att det är de själva som inbillar sig saker eller att de ställer för stora krav på bekräftelse. De är inte heller oroliga för att deras egna önskemål ska äventyra förhållandet. Lars, som har berättat hur han på olika sätt försökte förändra sin flickvän, medger dock att han "borde ha hållit tänd för tunga lite mer."

Men det funkade nog mer så i praktiken att jag sa vad jag tyckte, så började hon lipa, så fick jag modifiera det lite.

Kraven är ofta outtalade eller bara antydda, och anpassningen sker i det tysta. Dessa outtalade krav verkar för kvinnornas del framförallt ha handlat om sådant som gäller den gemensamma relationen, medan det för männens del har handlat om att utveckla sitt individuella projekt. Rollövertagandet i relatio-

nerna har alltså varit asymmetriskt.¹⁹ Kvinnorna har gjort rollövertaganden i högre utsträckning än männen och därigenom kunnat anpassa sig också till fordringar som männen inte tycker sig ha uttalat.

Kvinnorna anammar männens smak

I vilken mån påverkas intressen och värderingar av partnern? Enligt min undersökning har utbytet inte varit ömsesidigt. Kvinnorna har varit mer öppna för männens synsätt än vice versa.

Det är klart att såna saker som han var intresserad av och som han tyckte var bra...han lyssnade mycket på musik, en viss sorts musik, som jag också lyssnade på då, som jag hört hos honom. Nya grupper som han tyckte om, så kollade man om det kom en ny skiva. Och vissa filmer blev hundra gånger intressantare, eftersom han tyckte dom var jättebra. (Åsa)

Här framträder ett mönster där det varit männen som "gett" och kvinnorna som "tagit emot".

Hon var nog väldigt oklar om vad hon ville om allting. Hon gick i nån slags vakuum och visste inte vart hon var på väg, medan jag hade väldigt klart vad jag tyckte i alla frågor, så jag var väldigt svår att påverka då. Men hon var nog väldigt lättpåverkad när det gäller sånt här, framförallt musik- och boksmak. Hon var nog väldigt, om man uttrycker sig väldigt schablonmässigt så var hon väldigt ... Hon låg på en enkel nivå. Det var liksom bestsellerlitteratur och trackslistan i princip. Jag tror jag fick henne att läsa seriösare böcker och lyssna på lite mer annorlunda musik. (Stefan)

Att kvinnorna tagit till sig pojkvännens smak och intressen tolkar jag som en strävan efter att komma honom närmare. Genom att lära sig uppskatta samma saker som han har de försökt skapa en större samhörighet.

Mönstret stämmer överens med tidigare exempel på att mannens tolkningsföreträdare inte blir uppenbart eftersom kvinnan från början tillägnat sig hans synsätt.²⁰ Hon har identifierat sig med förhållandet och mannen

i större utsträckning än vad han har identifierat sig med henne och förhållandet vilket har skapat ett mönster av kvinnlig underordning och manlig överordning.

*Brytningstid mellan romantisk
och sammanflödande kärlek*

Både kvinnor och män är präglade av idealbilden av förälskelse. De håller fast vid den även om den inte stämmer överens med deras egna erfarenheter. Att dessa avvikit från idealbilden förklaras med att det varit fel på de egna eller partners känslor eller på de personliga omständigheter som någon av dem just då befunnit sig i – inte med att det kanske var "fel" på idealet eller att det kanske inte är omsättbart i verkliga livet...

Den här konflikten mellan ideal och praktik kan delvis ses som ett uttryck för hur det könsneutrala idealet konfronteras med ett manssamhälle strukturerat kring mäns makt över kvinnor.¹ I förälskelsen blir detta särskilt tydligt i föreställningarna om vem som kan formulera öppna krav och vem som bör anpassa sig.

Woman needs to love and to be loved in order to be socio-existentially empowered, in order to be a person. But she is without effective control over how or in what forms she can legitimately use her capacity; she lacks the authority to determine the conditions of love in society and what its products should be like.²

Förklaringen räcker dock inte till för att också förstå varför idealbilden inte revideras i mötet med den könade vardagen. Varför drömmer alla om att bli förälskade igen? Det är en fråga som varken Holmberg, Haavind eller Jónasdóttir egentligen på allvar diskuterar. De koncentrerar sig istället på konflikten mellan samhällets officiella jämställdhetsideal och de parrelationer som utgör patriarkatets strukturella bas.

En delvis annorlunda förklaring erbjuder Giddens som menar att drömmen om kärlek och sex dels blivit en del av det reflexiva projektet att skapa en egen identitet, dels övertagit den roll som tidigare religionen spelade.³

Giddens hävdar att vi idag befinner oss i en brytningstid mellan de två kärleksidealerna romantisk kärlek och sammanflödande kärlek, och att det framförallt är kvinnorna som strävar efter en ökad jämlikhet i det känslomässiga givandet och tagandet. Han konstaterar också att det finns en diskrepans mellan ideal och 'verklighet' och att ett viktigt hinder i vägen är de djupa psykologiska och ekonomiska skillnader som idag finns mellan könen. En förutsättning för fortsatt utveckling mot mer jämlika kärleksrelationer är att kvinnorna får en ökad autonomi.

Giddens tror att kvinnorna är på god väg att genomföra en intimsfärens revolution. Holmberg och Haavind menar att de medverkar till att skapa sin egen underordning.

För den som vill se en utveckling mot ökad jämställdhet mellan män och kvinnor kan mina resultat antingen tolkas positivt eller negativt. Å ena sidan visar de att även i en förälskelse blir männen överordnade och kvinnorna underordnade. Å andra sidan finns tecken på att både kvinnor och män reflekterar över sina upplevelser på ett sätt som pekar mot en förändring i riktning mot sammanflödande kärlek.

Man har ju inte stått upp för sina behov. Det har man ju inte. Och man har inte erkänt för sig själv vilka behov man har, när man ständigt ska bygga upp rollen av självständig och individualistisk. (Paula)

En annan gång vill jag ta hänsyn på ett annat sätt! De här sakerna jag har gjort, att jag har försökt få tiden att räcka till för mycket. Försökt både äta kakan, dvs behålla kompisarna och sa, och ha kakan genom att ha ett fullt ut förhållande. /.../ Jag tror att ju starkare, just det här jag sa innan, att båda parterna i ett förhållande måste ha ett rikt liv som de är nöjda med även utanför förhållandet. För om det inte är så får du en obalans där det bara är ena parten som måste vika sig hela tiden. (Stefan).

NOTER

¹ Jónasdóttir, Anna G, *Love Power and Political Interests, Örebro studies, Örebro, 1991.*

² Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3/1985.

³ Ibid.

- ⁴ Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- ⁵ Ibid, s 221.
- ⁶ Bosseldal, Ingrid, "Förälskelse – som ideal och praktik", Sociologiska institutionen, Lund 1994.
- ⁷ Jfr Forsman, Ingrid, "Kärlek som livsmening och kulturmönster" i Bergryd, Ulla (red), *Den sociologiska fantasin*, Rabén&Sjögren, Stockholm 1987.
- ⁸ Min studie är baserad på en kvalitativ intervjuundersökning jag gjort med sex kvinnor och fem män. Samtliga informanter är heterosexuella och mellan 25 och 35 år. De har inga inbördes förhållanden, är alltså inte par eller före detta par.
- ⁹ För begreppet begynnelsestadium, se vidare Alberoni, Francesco, *Förälskelse och kärlek*, Bokförlaget Korpen, Göteborg 1988.
- ¹⁰ Sådant som behandlar andra kärleks känslor, t ex kärlek till föräldrar eller Gud, kommer jag inte att redovisa eller diskutera här, eftersom det ligger vid sidan av det som jag fokuserar på, nämligen känslorna mellan två personer som förälskat sig i varandra – ömsesidigt eller ensidigt.
- ¹¹ Giddens, Anthony, *The transformation of intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press, Cambridge 1992.
- ¹² Giddens (1992) kallar denna typ av förhållande för "pure relation".
- ¹³ Hydén, Margareta, *Woman Battering as Marital Act. The Construction of a Violent Marriage*. Stockholm Studies in Social Work 7, Stockholm, 1992:37.
- ¹⁴ Jfr Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3/1985 och 3/1992 samt Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- ¹⁵ Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3/1985.
- ¹⁶ Hydén, Margareta, *Woman Battering as Marital Act. The Construction of a Violent Marriage*. Stockholm Studies in Social Work 7, Stockholm 1992.
- ¹⁷ Jfr Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- Holmberg menar att män har tolkningsföreträde när det gäller definitionen av rättigheter och skyldigheter inom ett förhållande och att männens definition ges extra tyngd i diskussioner genom att den motsvaras av allmänt omfattade samhälleliga värderingar.
- "För att uttrycka detta i symboliskt interaktionistiska termer så kan vi anta att det finns en överensstämmelse mellan de tolkningar som män gör och den generaliserade andre, genom den generaliserade andres patriarkala slagsida och att det i sin tur leder till att mäns tolkningar framstår som mer riktiga, mer i överensstämmelse med vedertagna föreställningar om verkligheten, än kvinnors." (Holmberg, 1993:64)
- Holmberg menar vidare att den som definierar en situation inte behöver göra rollövertaganden i samma utsträckning som den underordnade. Den som saknar makt att definiera situationen måste däremot försöka sätta sig in i den andres handlande och tolkningar och rätta sitt agerande utifrån detta. Rollövertagandet blir då asymmetriskt (s 55 ff).
- ¹⁸ Jag har valt att ta med dessa avsnitt om krav och påverkan, trots att jag inte direkt av det informanterna berättar kan utläsa vad som är påverkan under själva förälskelsen och vad som är påverkan under en längre del av relationen. Mitt motiv till att ha det med är att jag tycker det tydligt belyser inställningen till de förhandlingar som sker inom förhållandet och att flera av informanterna ger uttryck för att den största påverkan sker under förälskelsen, när man är som mest uppfylld av den andra.
- ¹⁹ Jfr Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- ²⁰ Jfr Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3/1985.
- ²¹ Jfr Jónasdóttir, Anna G, *Love Power and Political Interests, Örebro studies, Örebro* 1991.
- Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3/1985, Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*. Anamma förlag, Göteborg 1993.
- ²² Jónasdóttir, Anna G, *Love Power and Political Interests, Örebro studies, Örebro* 1991:221.
- ²³ En tanke som även Weber framfört (refererad i Bertilsson, Margareta, "Love's labour lost? A sociological view" i Mike Featherstone (red), *The Body*, SAGE, London 1991): "When God is dead, the religion of erotic love will be the one and only means of salvation in the modern world". Men han varnar också, enligt Bertilsson, för att vi istället för att göra kärleken i en person till ett mål, förvandlar den andra personen till ett medel för att uppleva sexuella erfarenheter, orgasmer och personliga sensationer. Övergången från den religiösa kärleken till den erotiska kärleken, gör då, enligt Weber, att vi riskerar förlora både meningen med livet och friheten inom det.

LITTERATUR

- Alberoni, Francesco, *Förälskelse och kärlek*, Bokförlaget Korpen, Göteborg, 1988.
- Bertilsson, Margareta, "Love's labour lost? A sociological view" i Mike Featherstone (red), *The Body*. SAGE, London, 1991.
- Bosseldal, Ingrid, "Förälskelse som ideal och praktik", Sociologiska institutionen, Lund 1994.
- Forsman, Ingrid, "Kärlek som livsmening och kulturmönster", i Bergryd, Ulla (red), *Den Sociologiska fantasin*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1987.
- Giddens, Anthony, *The transformation of intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*, Polity press, Cambridge, 1992.
- Haavind, Hanne, "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 3, 1985.
- Haavind, Hanne, "Vi måste söka efter könets förändrade betydelse", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 3, 1992.

- Holmberg, Carin, *Det kallas kärlek*, Anamma förlag, Göteborg, 1993.
- Hydén, Margareta, *Woman Battering as Marital Act. The Construction of a Violent Marriage*, Stockholm Studies in Social Work 7, Stockholm, 1992.
- Jónasdóttir, Anna G, *Love Power and Political Interests*. Örebro studies, Örebro, 1991

SUMMARY

In modern society we expect couple relationships to be based on love, preceded by a time of infatuation. This emotion is likely to be perceived as unique, at the same time it is part of our society's idea about love and couple relationship.

This article compares ideas of falling in love with personal experiences of falling in love. What do people mean by "falling in love"? Are there any dif-

ferences between men and women's ideas of, and experiences from, falling in love? And, in that case, how does that influence the constitution of a heterosexual relation of love?

The article is based on qualitative interviews with six women and five men. The analysis of the interviews shows that the informants share a common ideal about falling in love, but that their personal experiences are gender-specific. The moment the informants have tried to transform their ideal into everyday-life practice they have failed. The reason for this is that they have tried to transform a gender-neutral ideal into a gender-divided reality.

*Ingrid Bosseldal
Karlhögstorg 4C
S-223 59 Lund*